

BILBOKO IRU AGURLEKUAK

Bilbon, ibaiaren eskoi aldetik Deusturantz goazela, oso ezaguna eta oso entzuna da *La Salve* izeneko baztertxoa. Mariñel eta gainera itxas-gizonak antxe egiten eutsocn euren agurra Begoñako Amari ibaiko uretan bera itxasorantza urtetan ebe-nean. Eta itxasotik Bilborakoan bardin, antxe egiten eutsocn euren etorrerako lenengo agurra Begoñako Andra Mariari. Leku orretan ikusten eben itxasorakoan azkenengoz eta etxerakoan lenengoz Begoñako Santutegia. Itxasorokoan eta itxasotik etxerakoan andik mariñelen Zaindari eta Amari euren otoitza zuzendu barik ez eben ez joan ez etorri nai.

Oitura au bein baiño geiagotan jasota aurkitzen da Bilbo aldean ikustera etorritako atzerritar ibiltariak idatziriko liburuetan. Idazlearentzat gure itxas-gizonak fede berodunak ziran, eta ez ekien euren buruak itxasoko arriskueta galdu gordean ipintan, euren bizia fede ta itxaropenen osoaz Jainkoaren eta Andra Mariaren eskuetan jarri barik. Idazle areen autorkuntza bat edo beste Andres Mañarikua abadeak aitatu eta ezaguerazo euskuzan bere liburu ain eder eta argigarri baten.

Irakurri daigun 1800ko urtean Marcillac frantzes idazle baten diñoana: «Leku orretan, itxasoko ur andi bildurgarrietan sartu aurretik, mariñelak bere Ama dauan Begoñako Andra Mariagana zuzentzen ditu begiak, eta otoitz labur baña beroaz, Jesusen Ama orri dei egiten deutso, ezbeaerrik bako itxasoratzea emon deion. Fededun zintzo orrek bere otoitza amaitu dauane-

ko, etxera biurtu dan batena lango poza ta zoriona nabaritzen ditu. Une berean, itxasoaldia luze nekezkoa eginda ia geiago ezin-ñean datorren ontzi batek atzean itxi dau azkenengo arriskua, azkenengoa dauan arren ez arrisku txikiena, orraitio. Potugaleteko itxas-agoa igaro dau, une larria izan dau benetan, ango ondar eta ango atxetan asarre eta gogor jotzen daualako itxasoak ia beti. Onñzia aurrera dator ibaian gora, eta mariñelak ia ezin dau kendu bere barrutik igaro dauan arriskuaren larria; eta alango baten, Bilbo estaltzen deutsoen zugatzen ganetik, Begoñako Santutegi-ko torrea begiztau dau. Itxasaldietako ara ta orrako ibilietan amaika bider deitu izan deutso ango Ama zaindariari, eta oso ta bizirik etxeratzea Ari zor deutsala-ta, belaunikatu egin da. Aren esker onaren beroaren beroa»

Oitura au, Bilboko leku orretan ez ei da izan itxasgizonena bakarrik, bilbotar guztiena baiño. Idazle orrek berorrek, aurreratxoago, ona zer dinoskun: «Ibai-ertz aretatik Olabeagarantza doaznak be, gizon eta andra, guztiak, Begoñako Andra Mari eleizca agerian jarten jaken leku orretan, arantza begira Aitcaren egin barik ez dabe aurrera jarraitzen».

Marcillac frantzes orrek baiño urteak lenago, ingles batek izenik ezautzen ez jaken batek, zeatzago aitatu euskun bilbotarren oitura ori. Ona zelan diñoan: «Andik zear doan edozeiniek, bertan gelditu eta Ama Birjiñeari Salbea esateko geldituko ez balitz, esamesa sortuko leuke, eta ez-jakiñaren egin ez dagian, onako txartela dago bertan idatzita: «Emen Ama Birjiñeari Salbea esaten jako».

Gaur leku atatik Begoñako Santutegia ez da ain agirian gelditzen, lenago lez, baiña arrizko oroitarria dago bertan eregita, mariñelen antziñako oiturearen gomutagarri.

Baiña itxaso-aldetik edo ibai-ertz atatik ebilzanak bakarrik ete euken bada, oitura ori? Ez ete zan Begoñako Ama Bizkaiko seme-alaba guztien Ama? Oitura ori itxasaldekoena bakarrik ete zan? Ez, Bizkai guztikoena be bai. Leorretik Begoñara etozenak ba eukezan, gitxienez, beste leku bi, Andra Mariari lenengo

agurra eta etxerakoan azkenengoa egiteko euren Zaindariari. Lekuok Agurleku eukeri izena. Gaur arte asko aitatu izan ez dan arren, ez dogu guzurrik asmetan. Gure egunotako ikasle batek, Begoñako barri aztertzeke egin dauan tesi-lan baten egia baiño ez dala erakutsi dau. Euskerazko literaturatxoan be itxi dau barri onek aztarrenik. Azkue aitascmeak, biak itxi euskuen olako *Agurlekuren* eta oituraren barri.

Azkue aitak bere *Parnasorako Bidea* liburuan *Agurleku* baten izena eta ango oiturea dakar. Non? *Bermeoko Astodunak* izeneko erdera-euskerazko bertsoetan. Bermeoko astodunak Bilborantza datoz. Mungiatik aurrera, Txorierrin sartuta, Artxanda ganera igon dabenean, ona zer diñoan bertsoak:

Rezan en Agurleku
leituta musturak,
y arreglan a su modo
geroko guzurak;
juntas y juntos bajan
Begoñatik bera,
para entrar en la Villa
guztiak bera.

Orra Txorierrin aldetik, Artxandatik Begoñarantza etozen bizkaitarren Agurlekua. Artxandara igon eta andik Begoñako Andra Mariaren Santutegia ikusten ebeneko, an gelditu eta an euren otoitzeko agurra bialtzen eutsoen euren Ama Zaindariari. Azkue aitaren astodunak egin eben legez.

Azkue Semea aitak esana on egitera dator. Irakurleak berak ikusiko dau, oraintsu atera daben R.M. Azkue onen *Latsibi* bera «gorabera» batzuk garbitzeko asmoz Bilbora. Artxandara eldu da, eta an bean, lenengo, Bilbo dau begien aurrean, berak mutikotan ezagutu ebana baiño andiago azita. Eta Bilbo orri berbaz asi jako: «Ai Bilbo, Bilbo, orren zabal ta etxetsu ta gizatsu zakustan eder ori: ondo medarra ta mirria ezagutu aut nik i, arako kolera urtean, Mungia baino asko andiago ez intzala, izurriak urriturik aren baten nor il ezeukala bizi intzanean. Eskerrak an dagoanari». Au diñoaneko, Begoñako Eleizea dago Latsibiren

begipean eta ango Andra Mari dau gogoan. Eta au esanda, nobelaren egilleak aonetara daroa bere aria: «Au esanaz txapela crantzita, Begoñako Andra Mariari, inguru aretako baserritarrak Artxandara eldueran oi ebenez, *Salbe* bat isiltxorik zuzendu eutsan Santik» (Latsibik).

Nik orain ia berrogei urtez, irakurrita neukan *Latsibi* ori, eskuzko kopia baten eta, egia esan, ez nintzakion oartu *Salbe* leku orri, edo aitzuta neukan, beintzat Bizkaiko legorrekoen Artxandara eldukerako otoitz-oitura ori. Ikusten denez, mariñelak bakarrik ez, legorrekook be oitura bardiña euken, Begoñarantza etozancan: ango eleiza ikustean, Begoñako Amari agurra egitea, *Salbea* errezetza. Artxandako leku orrek, Azkue Aitaren bertsoetan, cuskerazko izena eukan: *Agurleku*. Semeari aitzu edo egin jakon euskerazko izena aitatzea.

Artxandakoa ez zan bizkaitarrentzat Begoñarako bide bakarra. Ba cukan eurak, Ibaizabaletik eta Orduña aldeko errekek ureztatzen dituen ibarretatik Begoñaratzen zireanak euren Agurlekua, Ibaizabal ibaiaren eta Orduña aldeko errekearen aldetik Begoñaratzen zireanak ango Andra Mari eleizea lenengoz ikusten eben lekukoa. Non zan bera? Bolueta aldetik Santutxurantzza igonda, Basarrate inguruan, orain Briñas Eskolak dagozan inguruan. Orixe atera dau len aitatu dogun azertzaille gazteak. Leku orretan gaur be orixe gogoratzen deuskun izen bat dago. Ez da auto izena, ez kale izena be *Azurleko*. Ez ete da *Agurleku*, norbaitek oker aituta, oker irakurrita, sortu dauan izena? Nik alan uste dot. *Azurleko* orri ez deutsagu aurkitzen ezelango itxurarik. Artxandakook eta Boluetatik gorako leku orrek izen bardiña eukelakoan gagoz *Agurleku*. Eta Boluetatik gora joiazan Andra Marizaleak antxe egiten eutsoen lenengo agurra Begoñako Amari.

Eta emen esan bearra daukagu oitura ori Santutegi askotakoa zala, ez bakarrik Begoñako edo Bilbokoa. Santutegi batera joiazan erromesak nonai eukezan olango lekuak, urriñetik elduta euren Santutegia lenengo aldiz begiztetan ebenean gelditu eta lenengo agurra egitekoa. Gogoratu daiguzan Konpostelara joia-

zan errromesak. Alkarren leian joaten ei ziran Santiagoko eleizea zeñek lenago ikusiko. An amaitzen ei jakezan ekarren bideko neke ta lor guztiak. Leku orri, tontor orri *Monte del Gozo* esaten eutsoen. Andik zuzentzen eutsoen Jandone Jakoberi aparteko agurra.

Euskalerrian be bada oitura ori gogorutzen dauan beste itz edo izen bat: *Zeñaleku*. Azkue andiaren Iztegian dator, eta Baztanen aurkitu eban itza da. Zer esan nai dau? Santutegi baterako errromesak Santutegia lenengoz eta azkenengoz ikusten ebeneko lekua. Eta ikusiaz batera *Aitearen* eginda, *zeñatuta* bertatik bialtzen eutsoen euren agurra Santutegiko Andra Mariari edo santuari.

Begoñako Santutegiak, ikusi dogunez, iru *Agurleku* edo iru *Zeñaleku* zituen: Bilboko ibai ertzekoa, Artxandakoa eta oraingo Santutxu auzoko Basarretekoa. Bat mariñelentzat, ibai ertzekoa, eta legorrekontzat bi.

L. Akesolo